

Катерина ПОСТЕРНАК
здобувач вищої освіти I курсу ОС «магістр»
спеціальності 242 Туризм
Науковий керівник: *БАБУШКО Світлана Ростиславівна*
доктор педагогічних наук, професор
Національний університет фізичного
виховання і спорту України,
м. Київ

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ, ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

За сучасних умов війни, коли медіа сповнені недостовірної і часто брехливої інформації, питання розвитку критичного мислення, зокрема в освітньому середовищі вищої школи, набула особливої актуальності. Тому метою публікації є аналіз сутності критичного мислення в освітньому середовищі вищої школи та висвітлення ефективних інструментів його розвитку у студентів.

Традиційно, критичне мислення розуміють як здатність чітко і раціонально мислити про те, що робити, або у що вірити, яке включає здатність до рефлексивного та незалежного мислення. Критичне мислення вимагає нестандартного мислення, а отже твердження, що критичне мислення негативно впливає на творчість є хибною. Разом з тим, критичне мислення не повинно ототожнюватися з простою критикою.

Здатність мислити чітко та раціонально не обмежується певною предметною областю. Критичне мислення покращує мовленнєві та презентаційні навички. Зважаючи на це, для студентів закладів вищої освіти ці навички стають пріоритетними, адже вони безпосередньо пов'язані з вираженням власних думок. Ясне й систематичне мислення може поліпшити те, як людина висловлює свої ідеї, думки, плани. Тут, важливим є логічне, структуроване викладення тексту.

Концепція критичного мислення пройшла довгий шлях свого розвитку, однак і донині залишається актуальною. Сам термін «критичне мислення» сформувався лише наприкінці ХХ ст., коли у тогочасному суспільстві активно набирала оберти пропаганда [2].

Пропаганда являє собою систематичне намагання маніпулювати переконаннями, ставленням чи діями інших людей за допомогою символів (слів, жестів, прапорів, пам'ятників, музики, одягу, знаків розрізнення, тощо) [3]. Відмінність між невимушеною розмовою, вільним обміном думками та пропагандою полягає в навмисності і сильній зацентрованості на маніпуляціях.

Пропагандисти завжди мають певну мету або набір цілей. Для досягнення поставлених цілей, вони свідомо підбирають факти, аргументи та представляють їх у спосіб та у формі, який, на їхню думку, матиме найбільший ефект. Щоб максимізувати ефект, пропагандисти зазвичай опускають чи спотворюють відповідні факти або й просто брешуть. Нині українці відчули на собі, як працює пропагандистська машина Російської Федерації, як фальсифікується інформація, підтасовуються факти, подаються завідомо брехливі дані.

Тож очевидним стає потреба вміння раціонально оцінювати отриману інформацію, тобто критично мислити. Це – єдиний запобіжник потрапляння на «гак» пропаганди (особливо чорної або деструктивної – у якій усі факти спотворені). Для отримання інформації необхідною умовою є звернення до низки джерел, Відтак обов'язковою умовою стає знання іноземних мов. А вже для аналізу та оцінки отриманої інформації потрібно розвивати критичне мислення. Для його розвитку варто враховувати розумові здібності людини, які є індивідуальним показником.

Загалом, критичне мислення розглядають як два компоненти: 1) набір навичок формування та обробки інформації; 2) звичку використовувати ці навички для управління поведінкою. Виходячи з цих визначень, можна констатувати, що критичне мислення може і повинне розвиватися під час освітнього процесу, у тому числі й закладах вищої освіти.

На практичних заняттях у ЗВО бажано запроваджувати та використовувати такі інтелектуальні риси, як інтелектуальна чесність, інтелектуальна скромність, впевненість у розумі, інтелектуальна наполегливість, справедливість, інтелектуальна сміливість, інтелектуальна емпатія, інтелектуальна автономія [4]. Причому, основною вимогою до розвитку критичного мислення під час освітнього процесу є його систематичність [1].

Найголовнішим аспектом критичного мислення для студентів ЗВО є їх здатність уважно досліджувати щось: певну проблему, набір даних, текст тощо. Для цього під час навчання використовуються різноманітні інструменти. Їх можна умовно назвати «мисленнєвими». До прикладу, вміння ставити продумані запитання, аналізувати дані, досліджувати, інтерпретувати, збирати докази, судити, розпізнавати шаблони, застосовувати здоровий скептицизм. Усі вищевказані інструменти є невід'ємною частиною освітнього процесу загалом, у тому числі й самоосвіти.

Іншою категорією інструментів для розвитку критичного мислення студентів є навички комунікації: активне слухання, оцінка, пояснення, презентації, вербальна комунікація, письмове спілкування тощо. Вміння спілкуватись є обов'язковою умовою для того, аби ефективно ділитися своїми ідеями.

Наступним важливим інструментом є творчість і вміння використовувати інновації. Критичне мислення дозволяє знайти рішення, які раніше ніхто не висловлював. Тому у творчому підході до інформації студенту важливо проявляти гнучкість, використовувати свою уяву, вміння прогнозувати та синтезувати факти і події, бути відкритим, вміти співвідносити обставини чи факти. Щоб мислити критично, потрібно вміти відкидати будь-які припущення чи судження і просто аналізувати отриману інформацію. Обов'язкова вимога – бути об'єктивними, оцінюючи ідеї без упередженості. Тому тут важливі справедливість, спостережливість, об'єктивність. Мова йде про вроджені особливості кожного індивіда, які до того ж мають значний вплив на інший

навик критичного мислення – це вирішення проблем. Результатом має стати практичне вирішення проблеми. Для досягнення такого результату потрібно бути уважним до дрібниць, уточнювати, оцінювати, вміти визначати шаблони, раціонально мислити.

Отже, основною вимогою розвитку критичного мислення студентів закладів вищої освіти є його систематичність, а мисленнєві інструменти та комунікація мають стати пріоритетними в освітньому процесі.

Підсумовуючи усе вище сказане, можна дійти висновку, що критичне мислення – є необхідною умовою для навчання у закладі вищої освіти. Лише завдяки вмінню критично мислити можна розпізнати, виокремити та витиснути хибні твердження й обман. Тому таким важливим й актуальним є розвиток критичного мислення студентів закладів вищої освіти. Завдяки систематичному використанню критичного мислення учасниками освітнього процесу автоматично зросте і якість української освіти.

Список використаних джерел:

1. Critical Thinking Definition, Skills, and Examples. 2022. URL: <https://www.thoughtco.com/critical-thinking-definition-with-examples-2063745>
2. Defining Critical Thinking. URL: <https://cutt.ly/qFIo54K>
3. Propaganda. URL: <https://www.britannica.com/topic/propaganda>
4. Richard Paul and Linda Elder, The Miniature Guide to Critical Thinking Concepts and Tools, Foundation for Critical Thinking Press, 2008. URL: <https://cutt.ly/3FIu1gg>